

М. У. Гуль

Семантычныя зрухі пры адаптацыі іншамоўных слоў (на прыкладзе англіцызмаў)

Ва ўводзінах абазначаны аб'ект даследавання – іншамоўныя запазычаныя ў беларускай мове, якія функцыянуюць у масмедыйным дыскурсе. Мэта даследавання – выявіць семантычныя зрухі ў структуры значэння запазычаных англіцызмаў. Матэрыялам для артыкула паслужылі іншамоўныя запазычаныя з англійскай мовы, выбраныя з медыятэкстаў на партале zviazda.by за 2018–2023 гг. Навуковая навізна заключаецца ў вызначэнні і комплексным апісанні семантычных змяненняў у структуры запазычаных англіцызмаў. У асноўнай частцы класіфікаваны асаблівасці семантычнай адаптацыі англіцызмаў. Тэарэтычнай падставой для праведзенага даследавання паслужыла канцэпцыя значэння, распрацаваная В.А. Пішчальнікавай. Значэнне разумеецца як ўстойлівая, але ўнутрана дынамічная структура, якая рэалізуе пэўны спосаб пазнання рэчаіснасці і суадносіцца з пэўным гукавым вобразам, які і ўваходзіць у значэнне, і сімвалізуе яго. Сістэма значэння ўключае цэла знака – паняццёвы комплекс – прадметны змест – асацыяцыйны комплекс – эмацыйны комплекс – ацэначны комплекс. У запазычанага слова з'яўляюцца новыя паняццёвыя і/ці канататыўныя кампаненты, якія змяняюць яго семантычную структуру. Акрамя таго, змяняецца ступень выяўленасці той ці іншай прыметы; на першы план высюваецца прымета, якая не з'яўляецца дамінуючай у прататыпа. У заключэнні падведзены вынікі праведзенага даследавання, вызначаны тыпы семантычных зрухаў у сістэме іх значэння. Вобласць прымянення атрыманых вынікаў – лексікалогія, семасіялогія, тэорыя моўных кантактаў.

Ключавыя словы: адаптацыя, англіцызм, значэнне, семантычны зрух, семантычная структура.

Уводзіны

Семантычная адаптацыя адыгрывае галоўную ролю ў працэсе асваення іншамоўнай лексікі, згодна з меркаваннем пераважнай большасці даследчыкаў (І.І. Бубновіч, Н.В. Гадрэева, С.В. Грынёў, Л.Я. Кавалёва, Л.П. Крысін). «Семантычная адаптацыя звязана з станаўленнем лексічнага значэння пазычанага слова. Пазычанне – гэта акт на ўзроўні маўлення, таму адзінкай кантакту ва ўмовах полісеміі можа быць толькі адзін з лексіка-семантычных варыянтаў слова, семантычная адзінка пазычання – значэнне» [1, с. 12]. Полісемія іншамоўных слоў можа развіцца шляхам запазычвання некалькіх лексіка-семантычных варыянтаў слова ці развіццём пераносных значэнняў ужо ў мове-прымальніцы. Семантычнае засваенне забяспечвае адносную аўтаномнасць запазычанага слова ад іншамоўнага прататыпа. Акрамя таго, яно сведчыць пра ўключэнне іншамоўнай адзінкі ў слоўнікавы склад сучаснай беларускай мовы, пра магчымасць гэтай адзінкі выконваць камунікацыйную функцыю разам з уласнабеларускімі словамі [2, с. 77].

Метадалагічнай асновай праведзенага даследавання паслужылі працы беларускіх вучоных І.І. Бубновіч, Л.Я. Кавалёвай і расійскага даследчыка, прафесара В.А. Пішчальнікавай. Аб'ект даследавання – іншамоўныя запазычаныя з англійскай мовы, якія функцыянуюць у масмедыйным дыскурсе. Прадмет – семантычныя змяненні ў структуры іншамоўных запазычанняў-англіцызмаў. Мэтай гэтага даследавання з'яўляецца выяўленне семантычных зрухаў у структуры значэння запазычаных англіцызмаў. Для дасягнення пастаўленай мэты патрэбна вырашыць наступныя задачы: 1) вызначыць семантыку запазычанняў у беларускай мове; 2) выявіць семантычныя адрозненні беларускіх слоў і іх прататыпаў у англійскай мове; 3) выявіць тыпы семантычных суадносін даследаваных адзінак. Матэрыялам для артыкула паслужылі іншамоўныя запазычаныя з англійскай мовы, выбраныя з медыятэкстаў на партале zviazda.by за 2018–2023 гг. Навуковая навізна заключаецца ў вызначэнні і комплексным апісанні семантычных змяненняў у структуры запазычаных англіцызмаў, якія функцыянуюць у медыятэкстах на партале zviazda.by у апошнія пяцігоддзе.

Асноўная частка

Тэарэтычныя праблемы тэорыі значэння з'яўляюцца вырашальнымі і для вывучэння працэсу запазычання. Сам тэрмін “значэнне” дагэтуль не мае агульнапрынятай дэфініцыі. Доўгі час у лінгвістыцы дамінавала ўяўленне аб значэнні слова як аб асацыяцыйнай паміж гукавай формай слова і яго прадметным зместам. Але такое разуменне вядзе да таго, што значэнне слова не можа ні змяняцца, ні развівацца. Акрамя таго, было распаўсюджана меркаванне аб выразнай акрэсленасці семантычных межаў слова.

Фундаментам для новай трактоўкі тэрміна «значэнне» паслужыла канцэпцыя Л.С. Выгоцкага аб мысленні і маўленні. Па-першае, значэнне ўспрымаецца не як асацыяцыйная сувязь, а як абагульненне: «значение слова есть обобщение. Различная структура этих обобщений означает различный способ отражения действительности в мысли» [3, с. 403]. Па-другое, значэнне выяўляецца дынамічнай структурай: «открытие изменения значений слов и их развития есть главное наше открытие, которое позволяет впервые окончательно преодолеть лежавший в основе всех прежних учений о мышлении и речи постулат о константности и неизменности значения слова» [3, с. 413].

Разуменне значэння слова як нечага дакладна акрэсленага, таго, што мае выразныя межы, схематызуе рэальны стан рэчаў [4, с. 23]. У выніку семасіялагічных даследаванняў даследчыкі вызначылі, што значэнне не мае жорсткіх межаў і распаўсюджвае сувязі, якія ахопліваюць усю кагнітыўную структуру. Больш таго, парадыгматычныя і сінтагматычныя сувязі слова з іншымі таксама ўплываюць на яго значэнне [4, с. 23]. Тэзіс аб дынамічнасці значэння слова падтрымлівае і расійская даследчыца В.А. Пішчальнікава. На яе думку, значэнне – гэта ўстойлівая, але ўнутрана (прынцыпова) дынамічная структура, якая рэалізуе пэўны спосаб пазнання рэчаіснасці і суадносіцца з пэўным гукавым вобразам, які і ўваходзіць у значэнне, і сімвалізуе яго

[5, с. 119]. Разуменне значэння як рэалізацыі пэўнага спосабу пазнання рэчаіснасці непарыўна звязана з яго дынамічнасцю. Больш глыбокае разуменне з'явы навакольнага свету непазбежна вядзе да змянення значэння слова, якое абазначае гэтую з'яву.

У сістэме значэння В.А. Пішчальнікава выдзяляе наступныя кампаненты: акустычная абалонка (акустычны вобраз слова) – кагнітыўная прымета (кагнітыўная структура) – эмоцыя (матыў, таксама ўключае ацэнку) – вербальны асацыяцыі (невербальны асацыяцыі) [5, с. 119–120]. Унутраная ўзаемасувязь акустычнага вобраза, матыву, кагнітыўнага спосабу катэгарызацыі і невербальных асацыяцый – гэта і ёсць значэнне як кагнітыўная, стабільна-нестабільная структура, як аснова сэнсапараджэння. Сувязь знешніх у адносінах да яе кампанентаў – акустычнай абалонкі, эмоцыі, кагнітыўнай прыкметы і вербальных асацыяцый – гэта сэнс як структура актуальнага зместу. У працэсах параджэння сэнсу і маўлення гэтыя дзве структуры знаходзяцца ў адзінстве, іх узаемадзеянне параджае пэўны ментальна-маўленчы змест. Пры сэнсапараджэнні і маўленні ўзаемадзеіваюць пэўныя кампаненты ці іх часткі ў залежнасці ад мэт моўніка. На думку В.А. Пішчальнікавай, гэтая схема з'яўляецца ўніверсальнай: яна можа быць мадэллю любога тыпу значэння/сэнсу [5, с. 122]. Пад уплывам сацыякультурных, псіхалагічных, камунікатыўных фактараў запазычаныя фрагменты рэчаіснасці канцэптуалізуюцца па-рознаму і па-рознаму адлюстроўваюцца ў структуры значэння запазычанага слова [6, с. 51]. У манаграфіі І.В. Бажэнавай, В.А. Пішчальнікавай схема значэння прадстаўлена ў мадыфікаваным выглядзе: цэла знака – паняццёвы комплекс – прадметны змест – асацыяцыйны комплекс – эмацыённы комплекс – ацэначны комплекс [6, с. 52].

З'яўленне/знікненне паняццёвых кампанентаў. У выніку ўзаемадзеяння з сацыякультурным асяроддзем у запазычанага слова могуць з'яўляцца новыя паняццёвыя і/ці канататыўныя кампаненты, якія змяняюць структуру яго значэння і аддаляюць ад семантыкі слова ў мове-донары [6, с. 65]. Гэтану садзейнічаюць і памылковыя выпадкі ўжывання іншамовнага слова. Так, у англійскай мове «know-how» абазначае «practical knowledge and ability» (практычныя веды і здольнасць) [7], а ў беларускай мове дабаўляецца новая сема «нешта новае, навіна», якая становіцца асноўнай прыметай: *Спрабуючы ўтрымацца на хвалі часу, музейшчыкі выкарыстоўваюць разнастайныя ноў-хаў, якія ўзнікаюць у грамадстве (напрыклад, інтэрактыўныя артэфекты і лічбавыя тэхналогіі)*. Zviazda.by. 2023. 03 студзеня. *Але сёння ён прыйшоў сюды як звычайны наведвальнік, каб бліжэй пазнаёміцца з беларускімі ноў-хаў: «Я працаваў тут валанцёрам ад БРСМ. Адказваў за стэнд са спіл-картай Беларусі*. Zviazda.by. 2023. 25 студзеня. Слова «cluster» мае значэнне «a group of similar things that are close together, sometimes surrounding something» (група падобных рэчаў, які размяшчаюцца побач, часам вакол чагосьці) [7]. Сема «падобны», якая ўваходзіць у семантычную структуру прататыпа, адсутнічае ў семантыцы беларускага адпаведніка «кластар»; гэтакі слова абазначае групу аб'ектаў, размешчаных побач: *Вы бачыце на карце, які доўгі аб'ект. На гэтай нітцы можна стварыць цікавыя кластары, дзе кожны будзе прадстаўляць свае віды паслуг: водны, пешы ці велатурызм, адпачынак на агрардызіе і гэтак далей*. Zviazda.by. 2022. 02 верасня.

Змяненне ступені выяўленасці семантычнай прыметы. У запазычаных словах можа змяняцца ступень выяўленасці той ці іншай прыметы; на першы план можа высоўвацца прымета, якая не з'яўляецца дамінуючай у прататыпа. Напрыклад, у англійскай мове «collapse» мае значэнне «a sudden failure or breakdown» (раптоўны збой або паломка) [8]. Пры семантычнай адаптацыі кампанент «збой або паломка» інтэнсіфікуецца і мадыфікуецца ў «крах, беспарадак, заняпад»: *Закон «Аб абароне персанальных даных» выклікаў пэўны калапс, таму што інфарматызацыя працэсаў апырэдзіла прававое рэгуляванне*. Zviazda.by. 2022. 28 кастрычніка. *Транспартны калапс зафіксаваў у радыусе да 10 кіламетраў вакол горада*. Zviazda.by. 2021. 01 чэрвеня. *Зразумела, што сістэмы калапс аховы здароўя ўзнік не сёння. Крызісныя з'явы назіраліся задоўга да разгортвання пандэміі каранавіруса і глабальнай рэцэсіі*. Zviazda.by. 2022. 05 снежня. Слова «крынж» прыйшло ў масмедыйны дыскурс з моладзевага слэнгу. У англійскай мове «cringe» абазначае «very embarrassing, because of being so bad or silly» (вельмі няёмкі, недарэчны, таму што такі дрэнны ці бессэнсоўны) [7]. У беларускай мове кампанент «дрэнны» інтэнсіфікуецца ў «найгоршы, жаклівы, жудасны»: *Ёсць цалкам зразумелыя словы, ёсць і даволі загадкавыя. Напрыклад, крынж. Гэта нешта жахлівае, дзіўнае, з негатывнай адзнакай*. Zviazda.by. 2022. 02 лютага.

З англійскай мовы было запазычана два лексіка-семантычныя варыянты слова «driver». Першы адносіцца да камп'ютарнай лексікі і мае значэнне «спецыяльная праграма, якая дазваляе аперацыйнай сістэме і прыладзе ўзаемадзеінацца». Другі лексіка-семантычны варыянт слова «driver» суадносіцца са значэннем «something that makes other things progress, develop, or grow stronger» (тое, што прымушае іншыя рэчы прагрэсываць, развівацца або мацнець) [7]; слова «driver» у гэтым значэнні ўжываецца ў асноўным у сферы эканомікі і бізнесу. У беларускай мове слова «драйвер» (у значэнні «тое, што прымушае прагрэсываць, развівацца») таксама шырока ўжываецца ў тэкстах на эканамічную тэматыку: *Парк высокіх тэхналогій сёння без перабольшання найбуйнейшы драйвер беларускай эканомікі, на долю якога прыпадае амаль 5 працэнтаў ВУП і 33 працэнты экспарту паслуг усёй Беларусі», – падкрэсліў Кірыл Залескі*. Zviazda.by. 2022. 29 красавіка. *Сёння вашы прафесійныя дасягненні – важны драйвер эканамічнага развіцця нашай незалежнай краіны, адна з крыніц росту дабрабыту народа*. Zviazda.by. 2022. 30 студзеня. У той жа час слова «драйвер» пачынае выкарыстоўвацца ў тэкстах публіцыстычнага стылю на іншую тэматыку. Пры гэтым, значэнне гэтага слова мадыфікуецца: гэта ўжо не тое, што прымушае прагрэсываць і развівацца, а тое, што само прагрэсіруе і развіваецца: *Сапраўды сёння моладзь – гэта тая энергія, той драйвер, які краіне вельмі патрэбен. Сёння яны*

спаборнічаюць у ведах па праве. *Веды па праве і асновам дзяржавы прадвызначаюць іх жыццёвы шлях.* Zviazda.by. 2023. 28 красавіка.

Мадыфікацыя кампанента «эмоцыя – матыў». У англійскай мове слова «glamour» мае значэнне ‘the quality of being more attractive, exciting or interesting than ordinary people or things’ (якасць быць больш прывабнымі, захапляльнымі і цікавымі, чым іншыя людзі ці рэчы) [8]. «Слоўнік новых слоў беларускай мовы» тлумачыць «гламур» як ‘асабліваю прывабнасць, стыльнасць, эфектнасці каго-ці чаго-небудзь’ [9, с. 112]. Як бачым, паняццёвы кампанент і прадметны змест дзвюх адзінак суадносяцца: glamour – quality (якасць) – attractiveness, excitement, interest (прывабнасць, хваляванне, цікавасць); гламур – якасць – прывабнасць, стыльнасць, эфектнасць. Але ў межах кампанента «эмоцыя – матыў» англійская і беларуская адзінкі не супадаюць: «glamour» мае станоўчую ацэнку, сінонімамі слова з’яўляюцца charm (чароўнасць), appeal/attraction (прывабнасць), beauty (прыгажосць) і інш. У беларускай мове «гламур» можа мець як пазітыўную (Як падкрэсліваюць арганізатары шоу, мінская версія нічым не будзе адрознівацца ад маскоўскай: той жа шык, бляск, пафас і гламур – і такая ж немаленькая цана на білеты, якая пачынаецца ад 63 і даходзіць да 280 рублёў, што, праўда, не перашкодзіла ў мінулыя разы сабраць поўную залу. Zviazda.by. 2018. 06 лютага), так і негатыўную ацэнку. «Гламур» часта спалучаецца з прыметнікамі, якія маюць негатыўныя канатацыі: Тэндэнцыі «нулявых» падабаюцца многім, і яны сапраўды могуць зачараваць сваёй яркасцю і экспрэсіяй – усе тэмы топы са стразамі, зніжэная талія, шчыльныя рэчы, празрыстыя сукенкі і іншы «бязлітасны гламур». Zviazda.by. 2022. 1 сакавіка; А проста трэшаковы гламур? Навялі на цябе аб’ектыў – не губляйся, будзь напатамове, у сеціве ўсё спатрэбіцца. Zviazda.by. 2018. 06 снежня; Гламур для нашага пакалення – гэта нешта прыгожае, але шкоднае, парадыйна-смешнае. Zviazda.by. 2021. 07 снежня. Гламур супрацьстаўляецца натуральнай прыгажосці: Амерыканская мадэль Іскра Лоўрэнс, набраўшы вагу, атрымала мільённую аўдыторыю фанатаў. Бо яна цяпер не стандарт, не штампіўка гламурнай прэсы. І ў Беларусь гэта прыходзіць. «Цяпер у модзе натуральная краса. Вы думаеце, гламур памёр ці проста затаіўся?» – цікаўлюся. Zviazda.by. 2018. 03 лістапада. Акрамя таго, гламур пачынаецца ўспрымацца як нешта застарэлае, непрагрэсіўнае, нямоднае: Яшчэ 10 гадоў таму, калі ў модзе быў гламур, на сабаках даводзілася выбрываць лагатыпы такіх марак аўтамабіляў, як «Паршэ», «Ламбарджыні», пра БМВ я наогул памаячу. Zviazda.by. 2018. 31 мая.

Неакрэсленасць семантычнай структуры. Як вядома, кампаненты значэння з’яўляюцца адначасова і стабільнымі, і дынамічнымі; яны могуць мадыфікавацца, пераўтварыцца са стабільных у няўстойлівыя. Як правіла, гэта абумоўлена недастатковым веданнем прадукцэнтам тэксту мовы-крыніцы, што ўзмацняецца недастатковай адказнасцю за вытворчасць тэкстаў. Аднак ... выкарыстанне запазычанняў у новым (спецыфічным) значэнні можа быць і наўмыснай стратэгіяй вуаліравання інфармацыі і дэзарыентацыі індывіда ў інфармацыйнай прасторы [6, с. 65–66]. Пры адаптацыі запазычання «мейнстрым/мэйнстрым» таксама адбываюцца семантычныя зрухі. Так, слова «mainstream» мае дэфініцыю ‘people, activities, or ideas that are part of the mainstream are regarded as the most typical, normal, and conventional because they belong to the same group or system as most others of their kind’ (людзі, дзеянні або ідэі, якія з’яўляюцца часткай мэйнстрыму, лічацца найбольш тыповымі, нармальнымі і звычайнымі, таму што яны належаць да той жа групы або сістэмы, што і большасць іншых у сваім родзе) [8]. У беларускай мове фіксуецца больш вузкае разуменне адпаведніка «мэйнстрым»: ‘найбольш тыповыя з’явы культуры (літаратуры, музыкі і пад.), распаўсюджаныя ў пэўным грамадстве ў пэўную эпоху і запатрабаваныя ім’ [9, с. 231]: Але, як трапіла заўважыла Л. Сінькова, творчасць маладых не літаратурны «мэйнстрым», хоць многім з іх так падаецца. Безумоўна, жывы літаратурны працэс уносіць свае напраўкі ў суадносіны «мэйнстрыму» і контркультуры, традыцыйнага цэнтра і маргінальнай перыферыі, у складаных узаемадзеяннях і зменах пазіцый якіх карэктуюцца сістэма ўзораў, норм і правілаў у традыцыі не як застылай, а дынамічнай з’явы. Zviazda.by. 2020. 08 студзеня. Такім чынам, значэнне слова «мэйнстрым» спецыялізавалася і яго функцыянаванне ў сферах мастацтва, літаратуры, музыкі набліжаецца да тэрміналагічнага. У масмедыйным дыскурсе слова «мэйнстрым» пачало ўжывацца ў больш шырокім значэнні ў тэкстах на розную тэматыку. Семантычная структура характарызуецца дыфузнасцю, неакрэсленасцю; у розных кантэкстах актуалізуюцца розныя прыметы: тыповасць (Тэндэнцыя на мадэляў-падлеткаў з размазаным макіяжам ператварылася ў мэйнстрым з-за фатаграфіў і буйных брэндаў. Zviazda.by. 2023. 29 ліпеня); навіна, прагрэсіўнасць (Вывучэнне мікрабіёты і мікрабіёма чалавека і іх сувязі з рознымі захворваннямі – гэта «мэйнстрым» сучаснай навукі, і наш інстытут быў адным з першых і ў Расіі, і ў свеце, хто заняўся гэтай праблематыкай. Zviazda.by. 2021. 14 снежня); мода, папулярнасць (Надзея дадае: – Для нас партнёрскія роды – не нейкі мэйнстрым, а ўсвядомлены выбар. Падтрымка мужа прыйшла вельмі дарэчы. Напрыклад, давалася навучыцца сінхронна дыхаць, але гэта мне вельмі дапамагала падчас родаў. Zviazda.by. 2018. 24 лістапада; На жаль, вельмі многім у гэтай сферы не хапае адукацыі і вопыту. Сёння мэйнстрым – вучыцца на касметыка. Раней, у савецкія часы, для такой працы была абавязковай медыцынскай адукацыя. Потым прыйшлі заканадаўчыя паслабленні. Zviazda.by. 2023. 05 мая).

Семантычная неакрэсленасць характэрна і для англіцызма «бэкграўнд». У англійскай мове «background» мае наступныя значэнні: ‘the things that can be seen behind the main things or people in a picture’ (рэчы, якія можна ўбачыць за галоўнымі рэчамі або людзьмі на малюнку); ‘the conditions that existed before a particular event happened, and that help to explain why it happened’ (умовы, якія існавалі да таго, як адбылася пэўная падзея, і якія дапамагаюць растлумачыць, чаму гэта адбылося); ‘your family and your experience of

education, living conditions, money, etc.’ (ваша сям’я і ваш вопыт адукацыі, умоў жыцця, грошай і г.д.) і інш. [7]. У беларускай мове слова «бэкграўнд» ужываецца ў значэннях ‘вопыт, пэўнае выхаванне’ (У чалавека, здольнага быць верным у каханні, перш за ўсё павінен быць «бэкграўнд», звязаны з выхаваннем. Калі ў бацькоўскай сям’і высокая каштоўнасць партнёрства, калі паміж мамай і татам ёсць давер і вернасць, дзіця атрымлівае падмурак, на якім у далейшым выбудуе ўласную сістэму каштоўнасцяў. Zviazda.by. 2023. 15 ліпеня); ‘фон’ (Асабліва ўразіў радок «Карануе песняй залатое жніва»! Так і ўявіла: бэкграўнд на экране – жыта, спяваюць птушкі, і на гэтым фоне з’яўляецца жнейка і пачынае працаваць... Zviazda.by. 2023. 26 чэрвеня); ‘гісторыя ўзнікнення’ (Да мяне ж – прыходзьце па гісторыю! Я не гатую ежу без гісторыі. Немагчыма ў мяне заказаць такую імпрэзу, каб я не расказала пра травы. Бэкграўнд – гэта мой кірунак. Zviazda.by. 2023. 08 красавіка); ‘падзеі, якія папярэднічалі’ (Спрацацца не станем, гісторыя прыгожая, ды на карысць фільму нічога не кажэ. Наадварот, яна дае падставы лічыць, нібыта рашэнне аб перамозе «Здаровага чалавека» прымалася не ў апошнюю чаргу з аглядак на яго багаты бэкграўнд. Zviazda.by. 2022. 23 снежня); ‘правіла; тое, што прынята’ (Таму ў Беларусі падчас жніва нарады на вольным паветры – палітычны бэкграўнд. Zviazda.by. 2022. 24 жніўня); ‘веды, падрыхтоўка’ (Для гэтага патрабавецца моцная інжынерная падрыхтоўка, добры фундаментальны бэкграўнд і калі не наяўнасць дадатковай спецыяльнасці, каб стаць унікальным прафесіяналам, то, прынамсі, шырокая эрудыцыя і ўласны пункт гледжання для таго, каб быць эфектыўнымі. Zviazda.by. 2022. 07 ліпеня); ‘вопыт, адчуванне’ (У кожнага з нас свой унутраны свет, эстэтыка і бэкграўнд, і кожны хоча прадставіць сваё пасланне», – растлумачыла куратар. Zviazda.by. 2022. 28 кастрычніка).

Вуаліраванне негатыўнага сэнсу. У некаторых выпадках іншамоўныя запазычаныя выкарыстоўваюцца з мэтай эўфемізацыі, вуаліравання негатыўнага сэнсу. Так, у наступных выпадках замест слоў «выхадка», «хуліганства» выкарыстана слова «перформанс»: Але фермеры таксама не могуць чакаць, і іх смярдзючы перформанс на парозе дома Хрысціяны ван дэр Вал з’яўляецца наглядным прыкладам іх рашучага стаўлення да дзейнасці ўласнага ўрада. Zviazda.by. 2022. 31 ліпеня. Як паведамляе аддзяленне інфармацыі і грамадскіх сувязяў УУС Віцебскага аблвыканкама, малады чалавек прыйшоў на чыгуначны вакзал не з пустымі рукамі, а з вялікай патардай. Свой перформанс ён зладзіў у пункта абмену валют. Крычаў, што ненавідзіць долар, і пагражаў расправай усім, хто купляе гэтыя «варожыя банкноты». Zviazda.by. 2022. 15 сакавіка.

Заклучэнне

Падчас семантычнай адаптацыі адбываецца станаўленне лексічнага значэння запазычанага слова, пры гэтым у большасці выпадкаў адбываюцца семантычныя зрухі. Гэта абумоўлена ў першую чаргу дынамічнасцю структуры значэння. У семантычнай структуры іншамоўнай адзінкі могуць з’явіцца (ноу-хау) ці, наадварот, знікнуць кампаненты значэння (кластар) як вынік узаемадзеяння слова з новым асяроддзем. Яшчэ адным тыпам семантычных зрухаў з’яўляецца змяненне ступені выяўленасці той ці іншай прыметы (калас, крынж). Наступны тып звязаны з мадыфікацыяй кампанента “эмоцыя – матыў” (гламур). Некаторыя іншамоўныя адзінкі шырока ўжываюцца ў масмедыйным дыскурсе; такія адзінкі могуць характарызавацца дыфузнасцю, неакрэсленасцю семантычнай структуры, калі ў розных кантэкстах актуалізуюцца розныя семантычныя прыметы (бэкграўнд, мэйнстрым). У некаторых выпадках іншамоўныя запазычаныя выкарыстоўваюцца з мэтай эўфемізацыі (перформанс).

Артыкул напісаны ў ходзе выканання НДР «Лінгвістычная бяспека ва ўмовах глабалізацыі: выклікі запазычання з іншых моў (на прыкладзе сучаснай беларускай мовы)» у межах гранту Беларускага рэспубліканскага фонду фундаментальных даследаванняў, нумар дзяржаўнай рэгістрацыі 20221040 ад 01.07.2022 г., навуковы кіраўнік – М. У. Гуль.

Спіс літаратуры

1. Бубновіч, І. І. Засваенне іншамоўных слоў беларускаю літаратурнаю моваю : дапам. для студ. філал. спец. выш. навуч. устаноў / І. І. Бубновіч ; пад рэд. П. У. Сцяцко. – Гродна : ГрДУ, 2000. – 107 с.
2. Кавалёва, Л. Я. Англіцызмы ў тэрміналогіі сучаснай беларускай літаратурнай мовы : манаграфія / Л. Я. Кавалёва ; навук. рэд. праф. П. У. Сцяцко. – Гродна : ГрДУ, 2007. – 186 с.
3. Выготский, Л. Мышление и речь : сборник / Л. Выготский. – М. : АСТ : АСТ Москва : Хранитель, 2008. – 668 с.
4. Никитин, М. В. Лексическое значение слова (структура и комбинаторика) : учеб. пособие для пед. вузов по спец. «Иностр. яз.» / М. В. Никитин. – Москва : Высшая школа, 1983. – 127 с.
5. Пищальникова, В. А. К основаниям динамической теории значения [Электронный ресурс] / В. А. Пищальникова // Языковое бытие человека и этноса. – 2001. – № 3. – Режим доступа: <https://cyberleninka.ru/article/n/k-osnovaniyam-dinamicheskoy-teorii-znacheniya>. – Дата доступа: 27.09.2023.
6. Баженова, И. В. Актуальные проблемы лингвистической безопасности / И. В. Баженова, В. А. Пищальникова. – М. : Юнити-дана: Закон и право, 2015. – 151 с.
7. Cambridge dictionary [Electronic resource]. – Mode of access: <https://www.dictionary.cambridge.org>. – Date of access: 16.10.2023.
8. Collins dictionary [Electronic resource]. – Mode of access: <https://www.collinsdictionary.com/dictionary/english>. – Date of access: 11.10.2023.
9. Уласевич, В. І. Слоўнік новых слоў беларускай мовы / В. І. Уласевич, Н. М. Даўгулевіч. – Мінск : ТетраСистемс, 2009. – 488 с.

References

1. Bubnovich, I. I. Adaptation of foreign words by the Belarusian Standard language [*Zasvaenne inshamownyh slow belaruskaju litaraturnaju movaju*]. Grodna, 2000, 107 p.
2. Kavaljova, L. Ja. Anglicisms in the terminology of the Modern Belarusian Standard language [*Anglicyzmy w tjerminologii suchasnoj belaruskaj litaraturnaj movy*]. Grodna, 2007, 186 p.
3. Vygotskij, L. Cognition and speech [*Myshlenie i rech'*]. Moscow, 2008, 668 p.
4. Nikitin, M. V. Lexical meaning of the word (structure and combination capacity) [*Leksicheskoe znachenie slova (struktura i kombinatorika)*]. Moscow, 1983, 127 p.
5. Pishhal'nikova, V. A. About the foundation of the dynamic theory of meaning [*K osnovanijam dinamičeskoj teorii znachenija*]. Language being of man and ethnos [*Jazykovoje bytie čeloveka i jetnosa*], 2001, № 3 [Electronic resource].
6. Bazhenova, I. V., Pishhal'nikova V. A. Current issues of linguistic ecology [*Aktual'nye problemy lingvističeskoj bezopasnosti*]. Moscow, 2015, 151 p.
7. Cambridge dictionary [Electronic resource].
8. Collins dictionary [Electronic resource].
9. Ulasevich, V. I., Dawgulevich N. M. Dictionary of new words of the Belarusian language [*Slownik novyh slow belaruskaj movy*]. Minsk, 2009, 488 p.

Semantic shifts of adapted foreign words (on the example of Anglicisms)

The introduction indicates the object of the study – foreign language borrowings in the Belarusian language that function in mass media discourse. The purpose of the research is to reveal semantic shifts in the meaning structure of borrowed Anglicisms. The material for the article is foreign loanwords from the English language, selected from media texts on the site *zviazda.by* in the period of 2018–2023. The scientific novelty lies in the definition and comprehensive description of semantic changes in the structure of borrowed Anglicisms. In the main part, the peculiarities of the semantic adaptation of Anglicisms are classified. The concept of meaning developed by V.A. Pischalnikova served as the theoretical basis for the research. Meaning is understood as a stable, but internally dynamic structure, which implements a certain way of cognition and is related to a certain sound image, which is both constitutes a part of the meaning and symbolizes it. The meaning system includes the body of the sign – conceptual complex – referent content – associative complex – emotional complex – evaluative complex. A borrowed word has new conceptual and/or connotative components that change its semantic structure. In addition, the degree of manifestation of this or that semantic feature may change; a feature, that is not dominant in the prototype, may come to the foreground. The conclusion summarizes the results of the conducted research, defines the types of semantic shifts in the system of their meaning. The field of application of the obtained results is lexicology, semasiology, theory of language contacts.

Key words: adaptation, Anglicism, meaning, semantic shift, semantic structure.